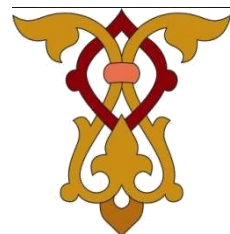

نشست علمی - پژوهشی (تخصصی)

مقایسه تطبیقی آرای فخر رازی، خواجه طوسی رحمتهما
و آیت الله جوادی آملی دامت برکاته در ادله اثبات نبوت

شناسنامه نشست علمی - پژوهشی

شماره نشست: ۵

نوع نشست: تخصصی

همکار: گروه علمی - تربیتی فلسفه و کلام

استاد نشست: سرکار خانم نسلی شاه باشبو

تعداد شرکت کنندگان: ۱۰ نفر

زمان: شنبه مورخ: ۱۳۹۵/۲/۱۸

مکان: اتاق جلسات موسسه آموزش عالی بنت الهدی

اهم اقدامات انجام شده:

۱. هماهنگی با گروه علمی - تربیتی فلسفه و کلام؛
۲. اطلاع رسانی به طلاب مقطع دکتری گروه فلسفه و کلام؛
۳. هماهنگی جهت حضور حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر احمدی میانجی در خصوص نظارت بر مباحث علمی ارائه شده در نشست مذکور؛
۴. هماهنگی سالن برگزاری نشست از لحاظ نور، صوت، تهویه و ...؛
۵. ثبت و ضبط نشست؛
۶. پیاده سازی و ویراستاری متن سخنرانی استاد؛
۷. تهیه گزارش نشست.

اهم مباحث:

معنای لغوی نبوت

نبوت عبارت است از: خبردهنده، (ابن منظور، ج ۱، ص ۱۶۲)؛ مکان مرتفع، (طریحی، ج ۱، ص ۴۰۵)؛ خروج از مکان، (فیومی، ج ۲، ص ۵۹۱)، راه روشن، (خلیل بن احمد، ج ۸، ص ۳۸۲)، صدای مخفی، (جوهری، ج ۱، ص ۷۴).

معنای اصطلاحی نبوت

نبی حتماً انسان است؛ (سوره ابراهیم، آیه ۱۱)

هدف دعوت، هدایت انسان‌ها است؛ (بحرانی، قواعد المرام فی علم الکلام، ص ۱۲۲)

محتوای دعوت، معارف الهی و معارفی است که از جنبه نظری و عملی بر زندگی مردم و رساندن آنان به سعادت دنیا و آخرت مؤثر باشد. (سوره بقره، آیه ۱۲۹)

منیع خیر، خداوند است؛ (فاضل مقداد، النافع یوم الحشر، ص ۳۴)

دریافت وحی بدون وساطت بشر دیگر است. (حلی، منهاج الیقین فی اصول الدین، ص ۴۰۳)

نبی پیام الهی را به مردم ابلاغ می‌کند. (حلی، الباب الحادی عشر، ص ۳۴)

دلیل ثبوت نبوت بر محمد ﷺ

نظر فخر رازی

فخر رازی بر این راه بسیار تکیه کرده است. به این صورت که محمد ﷺ ادعای نبوت کرد و معجزه آورد. هر کس که اینگونه باشد، نبی و رسول است. وی بر این ادعای خود مثالی می‌آورد، به این صورت که اگر فردی در مجلسی به پا خیزد و ادعا کند که فرستاده پادشاه است و برای اثبات مدعی خود از پادشاه بخواهد که از جایش برخیزد و فرد مدعی بر آن بنشیند و این امر اتفاق افتد، حاضرین در مجلس موظف هستند که ادعای او را بپذیرند. این مسئله در ادعای نبوت نیز به همین صورت است. در ادامه باید گفت: ادعای نبوت حضرت محمد ﷺ تواتر دارد. (نقد المحصل،

ص ۳۵۱)

نظر خواجه نصیر الدین طوسی رحمۃ اللہ علیہ

راه شناختن پیغمبر و درستی گفتار او معجزه‌ای است که بر دست وی ظاهر شود. (تجرید الاعتقاد، ص ۲۱۵). نبی، انسانی است که از جانب خداوند به سوی بندگان برانگیخته شده، تا آن‌ها را به اطاعت خداوند تشویق کرده و از گناه باز دارد و نبوتش به سه طریق شناخته می‌شود:

الف: به آنچه که مخالف عقل است، حکم نکند.

ب: بندگان را به اطاعت خدا دعوت کرده و از معصیت دور نماید.

ج: به دنبال ادعای نبوتش، معجزه بیاورد. (تجرید الاعتقاد، ص ۷۱ و ۲۱۴)

نظر آیت الله جوادی آملی دامت برکاته

پیامبر اسلام صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم ادعای نبوت کرد و خداوند متعال بر این ادعا، هم شهادت قوی و لفظی داد و هم گواهی فعلی.

شهادت لفظی و قوی در آیات فراوانی از قرآن بیان شده است؛ مانند:

۱. یس و القرآن الحکیم إناک لمن المرسلین (یس، ۱-۳)

۲. لکن اللہ یشهد بما أنزل إلیک... (نساء، ۱۶۶)

۳. و أرسلناک للناس رسولاً و کفی باللہ شهیداً (نساء، ۷۹)

منظور از گواهی فعلی، معجزاتی است که به دست نبی اکرم صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم صورت گرفته است.

تحلیل ماهیت معجزه

نظر فخر رازی

معجزه عبارت است از امری خارق العاده، مقرون به تحدی، با عدم معارضه. (رازی، المحصل، ص ۴۸۹)

قیود و شرایط تحقق معجزه

امر: به جهت اینکه معجزه نفی عادی و انجام غیر عادی می باشد.

خارق العاده: به جهت متمایز ساختن مدعی، از غیر مدعی آورده شده است.

مقرون به تحدی: به جهت شناخت کاذب از صادق و تمایز معجزه از ارهاص و کرامات آورده شده است.

عدم معارضه: برای متمایز کردن سحر و شعبده آورده شده است. (المحصل، ص ۴۸۹)

تقسیم بندی معجزات

امام فخر رازی معجزات پیامبر ﷺ را به دو گروه حسی و عقلی تقسیم کرده است و معجزات حسی را نیز سه نوع

می‌داند:

۱- معجزات خارج از ذات؛

۲- معجزات در ذات؛

۳- آنچه متعلق به صفات است.

وی معجزات عقلی را نیز بر شش نوع تقسیم کرده است:

۱- تولد و رشد در قبیله امی و بی سواد؛

۲- قبل از بعثت چیزی درباره نبوت و اعجاز خود اظهار نکرده بود؛

۳- در انجام رسالت رنج بسیار برد ولی صبر کرد و در مال کسی هم طمع نکرد با وجود قدرتی که داشت؛

۴- مستجاب الدعوه بود؛

۵- در تورات و انجیل بشارت به آمدن او وجود داشت؛

۶- از ماضی و مستقبل خبر می‌داد. (البراهین، ج ۲، ص ۱۴)

تحلیل ماهیت معجزه

نظر خواجه نصیر الدین طوسی رحمته الله

معجزه عبارت است از ثبوت امر غیر عادی یا نفی امر عادی، همراه با خرق عادت و مطابق با ادعا.

قیود معجزه

امر: ثبوت و نفی در اعجاز برابر و یکسان است. (ثبوت غیر عادی = نفی عادی)

خرق عادت: این قید برای تمایز میان امر عادی و غیر عادی بیان شده است. زیرا گفتار شخص در ادعای نبوت دلالت نمی کند.

مطابق ادعا: زیرا اگر مطابق با ادعا نباشد، کذب شخص روشن می گردد. (شیروانی، ترجمه و شرح کشف المراد، ج ۲، ص ۲۴)

پس معجزه قدرت و قوتی است که جنس خلایق از آن عاجز باشند و تا ابد بشر به آن قوت و قدرت زائد دست نیابند. (طوسی، تصورات (روضه التسليم)، ص ۱۰۸)

خواجه نصیر الدین طوسی رحمته الله علیه برای معجزه پنج شرط بیان کرده است:

۱- امت از مانند آن یا چیزی نزدیک به آن عاجز باشند؛

۲- از جانب خدای تعالی یا به فرمان او باشد؛

۳- در زمان تکلیف باشد نه نزدیک قیامت؛

۴- به قرائن معلوم باشد که متعلق به دعوت پیغمبر است؛

۵- خارق عادت باشد. (تجرید الاعتقاد، ص ۲۱۶)

نظر آیت الله جوادی آملی دامت برکاته

معجزه، شهادت و گواهی فعلی خداوند بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و «بینه» عملی بر صدق ادعای نبوت اوست؛ امر خارق العاده ای که به دست مدعی نبوت، مطابق دعوی او ظاهر می شود و خلق از آوردن مثل آن ناتوان و عاجزند. (وحی و نبوت در قرآن، ص ۳۰۰)

قیود معجزه

امر: بیان کننده این است که معجزه امری غیر معهود است نه غیر معقول.

خارق العاده: این قید بیان کننده این است که معجزه خارج از قانون علیت نیست بلکه صرفاً خارق عادت است.

ادعای نبوت: برای بیان تفاوت میان کرامت و معجزه است.

تحدی: عقل بین صحّت خبر و پیامبر بودن آورنده خبر ملازمه می بیند و صدق مخبر ثابت می شود. (وحی و نبوت در قرآن، ص ۱۴)

ویژگی های اعجاز از دیدگاه آیت الله جوادی آملی دامت برکاته

- وقوع اعجاز در امور ممکن الوجود، اعجاز، خارق العاده است؛
- جریان اعجاز در همه ممکنات، هماهنگی اعجاز با قانون «علت و معلول»؛
- اعجاز، «طفره» پذیر نیست، یکی بودن حقیقت اعجاز و کرامت؛

- اعجاز، در انحصار پیامبران است، اعجاز، شکست ناپذیر است؛

- اعجاز، بر برهان استوار است، تفاوت جوهری معجزه با سحر.

اثبات نبوت پیامبر ﷺ از طریق معجزات

فخر رازی

معجزه فعل خداوند است، این فعل خدا برای تصدیق است و هر کسی که خدا او را تصدیق کند صادق است. (نقد

المحصل، ص ۳۵۴) همانا محمد ﷺ ادعای نبوت کرد و معجزه مطابق با ادعایش ظاهر شد.

خواجه نصیر الدین طوسی رحمته الله

هر کس مورد تصدیق خدا باشد، راستگو است. پیامبر ﷺ دعوی رسالت از سوی خدا برای مردم نموده است و خداوند

برای اثبات راستگویی او معجزه آورده است. (حلی، نهج الحق و کشف الصدق، ص ۱۵۵)

آیت الله جوادی آملی دامت برکاته

معجزه، شهادت و گواهی فعلی خداوند بر پیامبر و «بینه»، عملی بر صدق ادعای نبوت اوست.

شبهه براهمه

وجه اول: آنچه نبی می آورد دو وجه دارد؛ یا عقلاً مقبول است که آوردن و نیاوردن نبی فرقی ندارد، اما اگر عقلاً قبیح

باشد باز هم چه نبی بیاورد چه نبی نیاورد، قبیح است.

وجه دوم: خداوند حکیم است و از بندگان خود عبادتی که عقل بر آن دلالت نکند، طلب نمی کند. از طرفی انسان با

عقل به مسئله عبادت کردن می رسد.

شبهه اعتبار عقل

اگر عقل حکم نماید که چیزی امکان وقوع ندارد و در عین حال آن چیز با معجزه ایجاد شود دیگر به عقل و یافته های

آن نمی توان اعتماد کرد.

سایر ادله اثبات نبوت محمد ﷺ از دیدگاه جوادی آملی دامت برکاته

۱. نوید پیامبران پیشین

۲. قراین و ویژگی‌های حضرت محمد ﷺ

شبهات فخر رازی به ادله آیت الله جوادی آملی دامت برکاته

۱. اشکال به نوید حضرت موسی علیه السلام و عیسی علیه السلام در تورات و انجیل

۲. اشکال به فضائل اخلاقی حضرت محمد ﷺ

تصاویر نشست

